

УДК 336.279 (477)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ

О. І. Мельничук

студентка 4 курсу, група Ф-42, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – ст.викладач А. А. Подлевський

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

В статті досліджуються проблеми банкрутства підприємств, сучасні тенденції даного явища, зокрема аналізується динаміка порушених справ про банкрутство. Також наводиться ряд закордонних та вітчизняних методів прогнозування банкрутства.

Ключові слова: банкрутство, тенденції банкрутства, закордонні моделі ймовірності банкрутства, вітчизняні методи діагностики банкрутства.

В статье исследуются проблемы банкротства предприятий, современные тенденции данного явления, в частности анализируется динамика возбужденных дел о банкротстве. Также приводится ряд зарубежных и отечественных методов прогнозирования банкротства.

Ключевые слова: банкротство, тенденции банкротства, зарубежные модели вероятности банкротства, отечественные методы диагностики банкротства.

The article investigates the problem of bankruptcy of enterprises, the current trends of this phenomenon, in particular, analysis of the dynamics of other bankruptcy proceedings. Also provides a range of foreign and domestic methods of forecasting of bankruptcy.

Keywords: bankruptcy, bankruptcy trends, foreign models the probability of bankruptcy, domestic methods of diagnostics of bankruptcy.

В сучасних умовах нестабільного економічного середовища, що динамічно змінюється, значна кількість підприємств в Україні та світі перебуває у стані банкрутства чи кризовому стані, що зумовлено неспроможністю суб'єкта господарювання вчасно і в повній мірі виконати взяті на себе боргові зобов'язання.

Нині відбувається процес поступової інтеграції України в європейське співтовариство з його специфічними жорсткими умовами на ринку, які ставлять проблему виживання перед вітчизняними суб'єктами господарювання. Тому для вітчизняних підприємств проблема вчасного виявлення кризових явищ та запобігання фінансової неспроможності стоїть особливо гостро. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки комплексу дій, що попереджують банкрутство підприємств, та пошуку нових методів антикризового фінансового управління.

Проблемам дослідження банкрутства і антикризового управління приділено чимало уваги у працях вітчизняних та закордонних економістів, серед яких: І. Нескорородева, О. Тереванесова, Р. Біловал, Т. Білоконь, А. Гордєєва, Ю. Зайченко, Л. Лігоненко та ін. Але поряд з цим потребують подальшого аналізу сучасні тенденції банкрутства підприємств і заходи запобігання розвитку кризи.

В рамках окресленої проблематики метою статті є дослідження тенденцій банкрутства в Україні на сучасному етапі і пошук шляхів запобігання неплатоспроможності вітчизняних підприємств.

Проблема банкрутства підприємств в Україні є наразі досить актуальною, адже економіка країни перебуває в стані кризи. В такі періоди механізм банкрутства є своєрідним критерієм відбору більш ефективних підприємств. Щоб оцінити масштаби кризових явищ проаналізуємо основні тенденції порушення справ про банкрутство суб'єктів господарювання.

Згідно з офіційною інформацією протягом 2014 року кількість справ, що завершилися провадженням становить 3324 справи, у 2013 році – 5697. Отож, спостерігаємо тенденцію до зниження, а саме 32% відносно 2011. Проте паралельно відбувається зростання чисельності поданих заяв до суду, у 2014 році подано на 232% більше заяв, ніж у 2011 році [1].

Як відомо, банкрутство підприємства не завжди означає припинення діяльності і ліквідацію суб'єкта господарювання. Можливим є ситуація, коли втрата платоспроможності є тимчасовим явищем і може бути подолана засобами запобігання банкрутству, такими як санація та мирова угода [2]. Для оцінки ефективності таких процедур розглянемо динаміку розгляду господарськими судами справ про банкрутство за 2011-2014 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Загальна характеристика справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутами, закінчених провадженням в Україні у 2011-2014 рр.

Роки	Кількість справ, закінчених провадженням	з них						Кількість справ про визнання банкрутом
		залишено без розгляду	припинено					
			у зв'язку з санацією	з укладенням мирової угоди	із затвердженням звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу	з виконанням усіх зобов'язань перед кредиторами	з інших підстав	
2011	10382	523	8	106	8335	100	1310	6745
2012	7583	275	8	94	6084	101	1021	4631
2013	5697	128	7	82	4948	57	475	3359
2014	3324	55	4	70	2989	29	177	2096

**Розроблено автором на основі даних Офіційного сайту судової влади України [1].*

Як було зазначено вище, кількість справ закінчених провадженням поступово зменшується як і зменшується кількість справ, залишених без розгляду. Проте частка справ, які припинені у зв'язку з санацією боржника, залишається вкрай низькою, як і наступні статті. У 2014 році 63% підприємств, чії справи були завершені провадженням, визнані банкрутами у звітному періоді, що продовжує негативну тенденцію попередніх років.

За даними інформаційно-аналітичних матеріалів Brite&Gribe Україна [3] за субіндексом «Банкрутство» посіла 157 місце у рейтингу Doing Business 2013. Це дещо вища позиція порівняно з 2012 роком. Стримуючим фактором виступають високі витрати підприємств під час процедури банкрутства, що в Україні складають 42% від статутного капіталу. Високі витрати підприємства при його закритті (судові витрати, оплата послуг юристів, ліквідаційної комісії тощо) не дозволяють власникам та кредиторам в належній мірі розподілити майно компанії, що ліквідується [4].

Отже, ліквідація підприємства-боржника є невигідною ні власнику даного підприємства ні його кредиторам, тому виникає гостра необхідність і доцільність вчасного проведення діагностики банкрутства та здійснення процедур антикризового фінансового управління [5].

Для прогнозування банкрутства у світовій практиці використовується система моделей, розроблених західними спеціалістами (рисунок).

Дані моделі побудовані на основі вивчення поведінки компаній в умовах західного розвитку.

Для ефективного використання таких моделей в Україні необхідна їх відповідність стандартам бухгалтерського обліку, фінансової звітності і показникам міжнародної практики за наявності стабільної нормативно-законодавчої бази та прозорих умов господарювання [6].

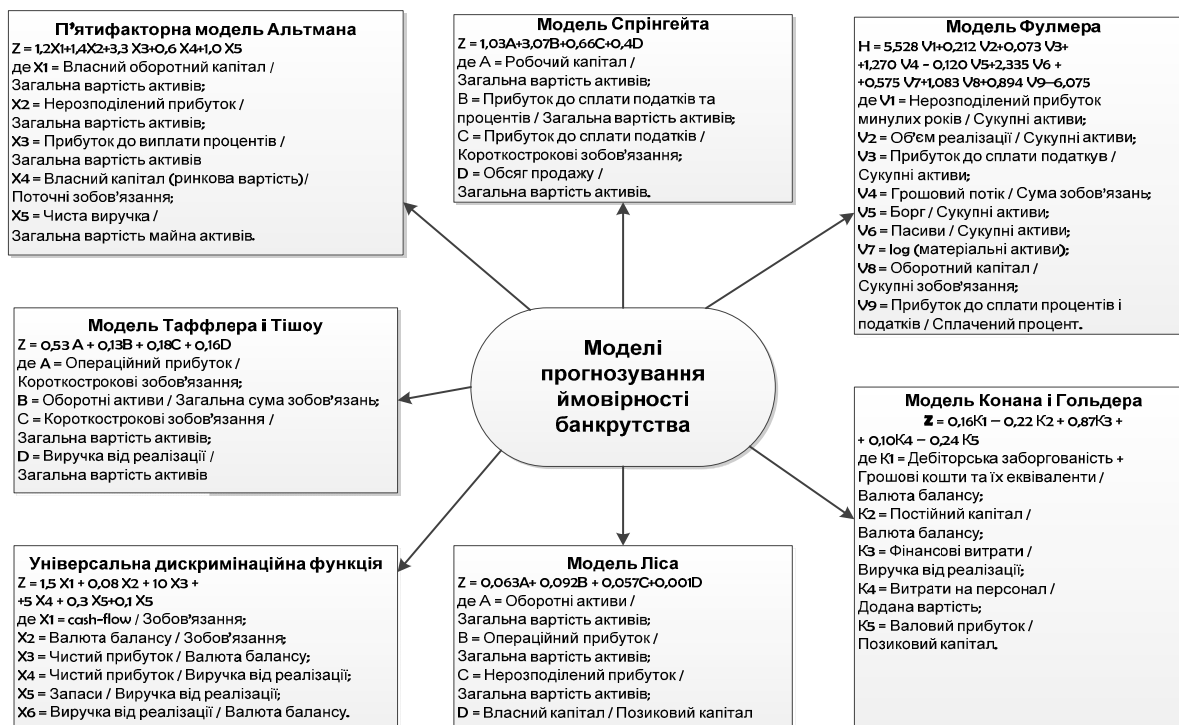

Рис.1. Зарубіжні моделі ймовірності банкрутства

Перші кроки в цьому напрямку були зроблені в Російській Федерації. До явно виражених недоліків моделі Іркутської державної економічної академії слід віднести те, що дуже незначна зміна обсягу власних оборотних коштів кардинально змінює значимість R-рахунку, тоді як зміна інших параметрів моделі несуттєво впливає на рівень інтегрального показника. Власну лінійну комбінацію отримали Р. С. Сайфулін та Г. Г. Кадиков

Розроблена дискримінантна модель Терещенка має значні переваги над традиційними методиками, а саме модель є зручною в застосуванні; розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних; враховується сучасна міжнародна практика; за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності вирішує проблему критичних значень індикаторів; враховує галузеві особливості підприємства. Однак дана методика не є досконалою і має свої недоліки, зокрема, це: відсутність поглибленої класифікації індикаторів стійкості фінансового стану підприємства (існує лише задовільний та незадовільний фінансовий стан), а отримання значень інтегрального показника в межах від -0,9 до 0,9 зобов'язує проводити додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану підприємства [7].

Оптимальною для діагностики банкрутства визнано модель Матвійчука. Проте і вона має певні недоліки: дана модель створена з урахуванням специфіки функціонування банків, а, отже, є недостатньо об'єктивною для промислових підприємств, виділення лише двох класів стану підприємства при побудові дискримінантної моделі не завжди достатньо для оцінки реальної фінансової ситуації.

Вище названі моделі та методи належать до дискримінантних. Однак, українські вчені приділяють увагу й розробленню інших моделей, таких як:

- Побудова однокритеріального показника на основі логістичного аналізу (logit-аналіз)

- Побудова моделі на основі використання дерева рішень
- Використання формалізованих та неформалізованих критеріїв
- Моделі фінансової рівноваги
- Кластерний аналіз (О. Ю. Проскура, В. Ф. Байцим)
- Застосування теорії про штучні нейронні мережі (А. Ю. Мазарчук)

Таблиця 2

Моделі прогнозування банкрутства, адаптовані до вітчизняних

Назва моделі	Методика розрахунку	Критичні значення
Модель О.Терещенка	$Z = 1,04X_1 + 0,75X_2 + 0,15X_3 + 0,42X_4 + 1,8X_5 - 0,063X_6 - 2,16$ X ₁ – високоліквідні активи / виручка від реалізації; X ₂ – активи/ позикові кошти; X ₃ – чистий прибуток/ активи; X ₄ – чистий прибуток/ виручка; X ₅ – виробничі запаси/ виручка; X ₆ – виручка/ активи.	$Z < -0,8$ – зона фінансової кризи; $-0,8 \leq Z \leq 0,51$ – зона додаткового аналізу; $Z > 0,51$ – зона фінансової стійкості
Модель А.Матвійчука	$Z = 0,033X_1 + 0,268X_2 + 0,045X_3 - 0,018X_4 - 0,004X_5 - 0,015X_6 + 0,702X_7X_1 -$ оборотні активи/необоротні активи; X ₂ – чистий дохід від реалізації/поточні зобов'язання; X ₃ – чистий дохід від реалізації/власний капітал; X ₄ – баланс/чистий дохід від реалізації; X ₅ – (оборотні активи-поточні зобов'язання)/оборотні активи; X ₆ – (довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)/баланс; X ₇ – власний капітал / (забезпеченість наступних витрат і платежів + довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)	$Z > 1,104$ - задовільний фінансовий стан і низьку ймовірність банкрутства (чим вище значення Z, тим стійкіше становище компанії). $Z < 1,104$, виникає загроза фінансової кризи (зі зменшенням показника Z збільшується загроза банкрутства)
Модель Іркутської державної економічної академії (Модель Давидової-Белікова)	$R = 0,38K_1 + K_2 + 0,054K_3 + 0,63K_4$ де K ₁ – відношення оборотного капіталу до середньорічної суми активів; K ₂ – відношення чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу; K ₃ – відношення виручки до середньорічної суми активів; K ₄ – відношення чистого прибутку до сукупних затрат	$R = 0$ – ймовірність банкрутства максимальна (90-100%), 0-0,18 – висока (60-80%), 0,18-0,32 – середня (35-50%), 0,32-0,42 – низька (15-20%), більше 0,42 – мінімальна (до 10%)

Проведений аналіз свідчить про те, що таке явище як банкрутство підприємств є досить поширеним в Україні, а враховуючи наявну економічну ситуацію й надалі набуватиме розвитку. Найкращий спосіб подолання кризи на підприємстві- це її передбачення та уникнення, тому велике значення має діагностика ймовірності банкрутства. Існує ряд методів її проведення, та вони орієнтовані на західну економіку і не враховують особливості розвитку вітчизняної. Українські методики в свою чергу потребують вдосконалення. Тому доцільно звернути увагу на модифікацію даних методів, адаптації української звітності до західної задля проведення ефективного моніторингу фінансового стану, діагностики банкрутства, проведення заходів антикризового управління підприємством.

1. Офіційний сайт судової влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/>
2. Руденко Є. М. Сучасні тенденції банкрутства в Україні та заходи запобігання неплатоспроможності вітчизняних підприємств / Є. М. Руденко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014.- №5. – С. 21-25.
3. Офіційний сайт Brite&Grube [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bg-law.com.ua/pres-oglyad/23-msce-ukrayini-za-reytingom-vedennya-bznesu-2013.html>
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=191587
5. Рзаєва Т. Г. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства / Т. Г. Рзаєва, І. В. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - №3. - С. 177-181.
6. Костіна О. М. Методи та моделі діагностики кризового стану підприємства / О. М. Костіна // Вісник СумДУ. Серія “Економіка”. – 2012. - №4. – С. 91-97.
7. Подлевська О. М. Порівняльний аналіз методик діагностики банкрутства підприємства // О. М. Подлевська / Збірник наукових праць "Вісник НУВГП". Серія "Економічні науки". Вип. 1(65). С. 318-324.